

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO - 105 LAT ISTNIENIA 65 LAT W OŁAWIE (od 1945 roku)

Bardzo ogólna informacja o ludziach i ich działalności.

Kiedy 1 października 1905 roku w Pilaszkanie, kiedy 10 czerwca i 9 grudnia 1905 roku w Warszawie i kiedy 28 grudnia 1905 roku w Krakowie powstawały organizacje związkowe zrzeszające nauczycieli, w niemieckiej wówczas Oławie zakładano *Dorotheenschule* – Szkołę Żeńską w randze gimnazjum, mieszczącą się przy dzisiejszej ulicy Żołnierzy Armii Krajowej. Nazwa szkoły pochodziła od księżnej Zofii Doroty Hohenzollern i przygotowywała dziewczęta do prowadzenia domu, uczyła zwłaszcza szycia i gotowania. Rok wcześniej, w 1904, upaństwowiono miejskie gimnazjum.

1 października 1905 roku, w czasach, gdy Polski nie było na mapie Europy, nauczyciele, w obronie języka polskiego, powołali Związek Nauczycieli Ludowych w Pilaszkanie koło Łowicza. To był Związek, który dał początek dzisiejszemu Związkowi Nauczycielstwa Polskiego. Od tamtej pory Związek istnieje nieprzerwanie pomimo rozbiorów i dwóch wojen.

Dzisiejsza nazwa Związku funkcjonuje od 2 lipca 1930 roku i tylko na krótko zniknęła z mapy naszego kraju. W latach 1939 - 1945, kiedy to Związek działał pod nazwą Tajnej Organizacji Nauczycielskiej i w okresie stanu wojennego w latach 1981 – 1983, kiedy to zawieszono działalność wszystkich związków zawodowych, na mocy dekretu z 12 grudnia 1981 roku o stanie wojennym.

Dzisiejsze cele Związku pozostają w zgodzie z tymi sprzed 105 lat. Są to: starania o powszechną, obowiązkową, bezpłatną szkołę, dążącą do nowoczesności form, treści i metod nauczania oraz walka o wysoką pozycję społeczną nauczycieli, poprzez umożliwienie im uzyskiwania coraz wyższego wykształcenia i kwalifikacji, odpowiednio wysokie wynagrodzenie, stabilizację prawną i socjalną.

Do Oławy Związek Nauczycielstwa Polskiego zawitał wraz z językiem polskim i polską oświatą, w pierwszych dniach września 1945 roku. Na przełomie września i października zorganizowano Oddział Powiatowy ZNP w Oławie.

Praca nauczycieli w pierwszych latach po wojnie była niezwykle trudna. Uczyć i wychowywać trzeba było i dorosłych i dzieci. Brakowało wszystkiego. Od wykształconej kadry pedagogicznej po meble i kredę. Brakowało podręczników i programów. Budynki często wymagały uporządkowania i remontu. Nie było tablic, ławek, krzeseł. Był tylko zapał i chęć wspólnego działania.

Do tych czasów najlepiej przystają słowa pieśni Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego w Galicji z 1906 roku - dzisiaj hymnu Związku Nauczycielstwa Polskiego:

*Hasłom naszym zawsze wierni
Niesiem światło między lud;
W drodze naszej pełno cierni,
Życie szarpie nędza, głód.
Lecz nie dla nas płacz niemęski,
Ni zwątpienia cierpki zgrzyt;
Dość tych cierpień, dość już klęski,
Czas już zdobyć lepszy byt!*

Integrację zawodową i wzajemne wspieranie się w tych trudnych czasach umożliwiało istnienie przy ulicy Brzeskiej w Oławie hotelu nauczycielskiego. Było to miejsce wspólnych spotkań, zabaw, konferencji i zjazdów nauczycielskich.

Związek Nauczycielstwa Polskiego aktywnie wspierał organizację szkolnictwa polskiego po 1945 roku, zarówno w kraju, jak i na ziemi oławskiej. Był organizatorem szkoleń i konferencji metodycznych, organizował wymianę doświadczeń i kursy doształcające dla nauczycieli. Organizował także zabawy taneczne. Stoły w czasie konferencji czy rad pedagogicznych zapełniały nie papiery, jak dzisiaj, ale półmiski i talerze z wszelakim dostępnym jadłem. Nie stroniono też od różnego rodzaju napitków. W kronikach niektórych szkół zachowały się zdjęcia z tamtych czasów. Najlepiej atmosferę tamtych lat oddała Koleżanka Danuta Gawęda, kiedy z okazji 95. lecia ZNP wspomniała historię Związku podczas uroczystości w Domu Kultury 10 lat temu.

Przez ten najtrudniejszy okres w początkach polskiej państwowości w Oławie Związek przeprowadził, pełniąc funkcję Prezesa Oddziału Powiatowego, Antoni Tęcza. Wytrwał do roku 1950. Dzielnie wspierała go w trudach prezesowania Stefania Żarowska.

Lata 50. to trudne lata zimnej wojny, budowania nowego oblicza polskiej oświaty, nie pozbawionego wpływów światopoglądowych ideologii marksistowsko – leninowskiej. To okres naśladowania w szkolnictwie powszechnym modelu radzieckiego. Tak jak nauczyciele, tak ZNP przetrwał ten trudny okres umiejętnie kierowany przez Piotra Karkowskiego (1950 – 1953) i Jacka Byczyńskiego (1953 – 1959).

Przez 5 kolejnych (1959 - 1964) lat Związkiem kierował Władysław Jagielnicki. To lata, kiedy do użytku zostają oddane Szkoła Podstawowa nr 5 i nowy budynek SP nr 2 (przy ul. Rybackiej). Dzięki tym inwestycjom dzieci mogły wyjść z suteryn i strychów (w takich miejscach uczyły się w Szkole Podstawowej nr 4).

Czasy obchodów tysiąclecia państwa polskiego to także pierwszy rok ośmioklasowej szkoły podstawowej (1966). Lata te to też czas zaangażowania Związku w starania o utworzenie w Oławie klas dla dzieci specjalnej troski. To także lata, kiedy już we wszystkich placówkach oświatowych w powiecie oławskim aktywnie działa Związek Nauczycielstwa Polskiego. W powiecie istniało wówczas 11 ognisk ZNP. Oddziałem powiatowym Związku kierował wówczas Tadeusz Zawer (1964 –

1968). Rok po oddaniu prezesury zostaje dyrektorem nowo powstałego technikum przy ul. Kutrowskiego (wtedy Gagarina) z internatem i stołówką szkolną.

Do roku dużych zmian w samym Związku doprowadził struktury powiatowe Bolesław Bień. Znaczące zmiany dokonały się w 1972 roku, kiedy to kierownicy szkół zostali pozbawieni funkcji prezesów ognisk, co pozwoliło na pełniejsze zabezpieczenie interesów szeregowych pracowników oświaty. Do tego czasu bowiem strukturami szkolnymi Związku często kierowali kierownicy tych placówek. Byli jednocześnie pracodawcami i reprezentowali wobec siebie samych interesy pracowników.

Reforma zmieniająca podział administracyjny Polski w 1975 roku doprowadza do likwidacji struktur powiatowych Związku. Powstaje Zarząd Oddziału ZNP w Oławie. Powstają też zarządy oddziałów w sąsiednich gminach.

W nowej związkowej rzeczywistości rozpoczął kierowanie Oddziałem ZNP w Oławie Zdzisław Gręziak (1976 – 1981). Nowa związkowa rzeczywistość w okresie jego prezesowania to także powstanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i odpływ członków ZNP do nowo powstałego związku.

Rok 1982. Prezesem Oddziału zostaje Franciszek Nowacki. Jest to bardzo trudny okres w dziejach oświaty oławskiej. Do szkół trafia wyż demograficzny. Niektóre szkoły pracują na trzy zmiany. „Piątka” rozpoczyna zajęcia o godzinie 7:00, by je zakończyć po 18:00. W tym okresie nauka w tej szkole odbywa się w czterech różnych miejscach w Oławie. Był to okres trudności lokalowych, ale stosunkowo wysokiego statusu materialnego nauczycieli.

Ostatnie ćwierćwiecze to kierowanie związkiem przez Stanisława Matuszewicza (1986-1993), Marię Szumejło jako p.o. Prezesa na przełomie lat 1993 – 1994, Jacka Kowalskiego w latach 1994 – 1997 i od 1997 roku (z roczną przerwą dla poratowania zdrowia, kiedy ster związku w Oławie ponownie objęła Maria Szumejło) Andrzeja Kupczaka.

Jubileusz 105 - lecia Związku Nauczycielstwa Polskiego sprzyja historycznym refleksjom. Związek Nauczycielstwa Polskiego i organizacje, z których wyrósł, na trwałe wpisały się w historię Polski. W kolejnych okresach dziejowych, w różnych uwarunkowaniach politycznych i społecznych Związek konsekwentnie realizował swe naczelnne cele: walczył o demokratyczną oświatę, wysoką jakość kształcenia i godność stanu nauczycielskiego.

Nauczyciele polscy w okresie zaborów walczyli o szkołę polską, o zachowanie języka i kultury narodowej. Po odzyskaniu niepodległości czynnie włączyli się w proces budowania państwowości polskiej i tworzenia systemu oświaty.

Związek współtworzył II Rzeczpospolitą, wypracowywał koncepcje ustroju szkolnego i funkcjonowania oświaty. Walczył o nauczycielskie etaty, pragmatykę służbową i poziom płac. Równocześnie oferował nauczycielom pomoc w podnoszeniu ich kwalifikacji i doskonaleniu zawodowym.

W okresie II wojny światowej tysiące nauczycieli, członków Tajnej Organizacji Nauczycielskiej, organizowało i prowadziło konspiracyjne nauczanie, narażając się na najsurowsze represje, często płacąc za to cenę życia. Związek w podziemiu opracowywał programy oświatowe dla przyszłej Polski, prowadził działalność wydawniczą, śpieszył z pomocą materialną swym członkom.

Po wojnie ZNP uczestniczył w odbudowie systemu oświaty, podjął trudną walkę o poprawę warunków pracy i życia swych członków, prowadził różne formy kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli.

W okresie transformacji ustrojowej ZNP aktywnie włączył się w przemiany społeczne i oświatowe. Współuczestniczył w procesie przebudowy systemu edukacji, nadal zdecydowanie walczył o status zawodowy i godziwe płace nauczycieli, bronił interesów wszystkich pracowników oświaty oraz praw związkowych.

Dzisiaj, czerpiąc ze spuścizny przeszłości, kontynuując najlepsze tradycje, ta 105. letnia organizacja aktywnie uczestniczy w kształtowaniu teraźniejszości i przyszłości. W XXI wieku, po wejściu Polski do Unii Europejskiej, Związek realizuje cele i zadania będące przedłużeniem tych idei i haseł, które były nicią przewodnią w całej 105. letniej historii.

W Związku i dla Związku działają wspólnie nauczyciele, pracownicy oświaty i nauki różnych pokoleń. Spotykają się tu ludzie bogaci wieloletnim doświadczeniem i rozpoczynający pracę w zawodzie, nauczyciele różnych typów szkół i specjalności, pracownicy administracji i obsługi, pracownicy szkół wyższych i instytucji naukowych. Wszyscy tworzymy wspólnotę, której znakiem i symbolem jest skrót "ZNP", a najcenniejszym kapitałem jesteśmy my sami, członkowie Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Pamiętamy o zasługach naszych poprzedników, tych, którzy kierowali Związkiem w kraju i tu, w Oławie, także o tych bezimiennych członkach, którzy pracowali dla Związku i byli z nim w najtrudniejszych okresach dziejowych. Dorobek i tradycje ZNP, które oni tworzyli są nam bliskie także dzisiaj i są świadectwem, że nie wszystko odchodzi w niepamięć.

Andrzej Kupczak

Prezes Oddziału ZNP
w Oławie (od 1997 roku)